

Sürdürülebilir Kırsal Kalkınmada ORKÖY'ün Rolü (Samsun Orman İşletmesi Örneği)

*¹İsmet Daşdemir and ²Aytaç Yılmaz

*¹Faculty of Forestry, Bartın University, Bartın, Turkey

²Samsun Forest Enterprise, Samsun, Turkey

Özet

Bu çalışma; Orman Genel Müdürlüğü ORKÖY (Orman ve Köy İlişkileri) faaliyetlerinin orman köylülerinin kalkındırılması, ormancılık çalışmaları ve dolayısıyla sürdürülebilir kırsal kalkınma üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla ele alınmıştır. Bu amaçla ormancılık faaliyetlerinin yoğun olduğu Samsun Orman İşletme Müdürlüğü çalışma alanı seçilmiştir. 2011-2015 döneminde işletme kayıtlarından alınan ORKÖY ve ormancılık faaliyetlerine ilişkin veriler ile orman köylüleri ve orman işletme yöneticileri üzerinde yapılan anketlerden elde edilen bilgiler bu çalışmada materyal olarak kullanılmıştır.

Elde edilen veriler grafikler, çizelgeler ve istatistiksel analizler yardımıyla değerlendirilmiştir. Buna göre ORKÖY'ün 2011-2015 yılları arasında orman köylüsüne ekonomik ve sosyal amaçlı toplam 3.590.303 TL kredi verdiği, yıllık ortalama 718.061 TL ekonomik katkı, orman işletmesinin toplam 686.448 TL yakacak odun rantı (sübvansiyon), ORKÖY faaliyetlerinin kırsal kalkınmaya ve orman köylülerinin sosyoekonomik yapısına, göçü önlemeye, ormanların korunmasına ve sürdürülebilir orman yönetimine “orta-iyi” düzeyde katkı sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca ORKÖY faaliyetleriyle işletmenin odun üretim çalışmaları arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunmuştur. Böylece, ORKÖY'ün sürdürülebilir kırsal kalkınmada %50-75 oranında etkili ve başarılı olduğu anlaşılmış ve buna göre uygulamaya yönelik bazı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma, Ormancılık, ORKÖY, Samsun.

The Role of ORKÖY in Sustainable Rural Development (Sample of Samsun Forest Enterprise)

Abstract

This work was handled to investigate the impacts of activities of ORKÖY (Forest and Village Relations) of General Directorate of Forestry (GDF) on forestry activities, developing forest villagers and hence rural development. For this aim, Samsun Forest Enterprise (SFE) having intensive forestry activities has been selected as study area. Data of ORKÖY and forestry activities in 2011-2015 periods taken from SFE's records and information obtained from the survey conducted on the forest villagers and the forest managers are used as material.

The obtained data was evaluated by graphs, charts and statistical analysis. At the end of the study, between 2011-2015, the 5-year period, it was determined that ORKÖY has given total 3,590,303 TL loans to forest villagers to economic and social purposes, provided annual average 718,061 TL economic contribution, SFE has made total 686,448 TL firewood surplus (subsidies) to forest villagers, ORKÖY activities have had a contribute of “medium-well” level on rural development, the socio-economic structure forest villagers, preventing migration, forest conservation and sustainable forest management. It was also identified a significant positive correlation between wood production activities of SFE with ORKÖY activities. Thus, it is understood that ORKÖY is 50-75% of the rate of impact and success on sustainable rural development and according to this results some recommendations for implementation are suggested.

Key words: Sustainable Rural Development, Forestry, ORKÖY, Samsun.

* Corresponding author: Address: Faculty of Forestry, Bartın University, Bartın, TURKEY.
E-mail address: isdasdemir@hotmail.com, Phone: +905333381416

1. Giriş

Kalkınma, bir ülkenin yapısal niteliklerinin olumlu yöndeki değişimi veya bir ulusun ekonomik, sosyal ve kültürel bir bütün olarak arzu edilen şekilde düzenlenmesidir [1]. Kalkınma, tek boyutlu bir kavram olmayıp, kişi başına düşen milli gelir artışı yanında, üretim faktörlerinin miktarının, verimliliğinin, sanayi kesiminin milli gelir ve ihracat içindeki payının artmasını, sosyal, kültürel ve kurumsal alt yapıda olumlu yapısal değişimleri ve gelişmeleri içeren, dört elemanlı (ekonomik, sosyal, insani, çevresel) bir süreç olup, yaşamın kalitesini artırmaya yönelik çok boyutlu bir kavramdır [2, 3].

İlk defa 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan Ortak Geleceğimiz Raporunda yer alan **sürdürülebilir kalkınma** kavramı; *gelecek kuşakların en azından bugünkü nesle benzer tüketimlerini karşılamalarından ödün vermeden, bugünkü kuşaklar için tüketim olanakları yaratmak* [4] ya da *gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama hakkını tehlikeye atmaksızın, bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmak* şeklinde tanımlanabilir. Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde, çevre ve ekonominin birbirine bağımlılığı ve aralarındaki karşılıklı ilişkiler vardır.

Sürdürülebilir kalkınma sürecinde; özellikle kırsal alandaki faaliyetlerin ve yaşamın sürdürülebilir nitelikte olması önemlidir. Kırsal yaşamın orman kaynaklarıyla ilişkisi dikkate alındığında; ormancılık faaliyetlerinin de sürdürülebilir olması gerekmektedir. İnsanların gelecekteki gıda, su, sağlık, enerji ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak, büyük ölçüde dünya ormanlarının nasıl yönetileceğine bağlıdır. Çok yönlü fayda sağlayan, değişken ve kendini çabuk yenileme özelliğinde olan ormanlar, karasal ekolojik sistemin ana bölümüdür. Bu yüzden *sürdürülebilir kalkınmanın yolu sürdürülebilir ormancılıktan geçmektedir*. Dolayısıyla bir taraftan sürdürülebilir ormancılığın diğer taraftan sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için, kırsal alanda yaşayan nüfusun da kalkındırılması gereklidir. Sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanmasında; orman köylerinin kalkındırılması ve buna bağlı olarak orman kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi önemli bir paya sahiptir.

Sürdürülebilir kırsal kalkınma; kırsal alanda sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını esas alarak, bir taraftan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılmasını amaçlayan, diğer taraftan çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini gözetken, yerelde farklılaşan sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri dikkate alarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetler bütünü olarak kabul edilmektedir [5].

Her ülke sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için kendi doğal kaynaklarını, iktisadi ve sosyal yapısını planlamaya ve koruma-kullanma dengesi içinde yönetmeye çalışmaktadır. Türkiye’de de kalkınmayı bir plan bağlamak için 1963 yılından beri planlı kalkınma dönemine geçilmiş ve son yıllarda yapılan kalkınma planlarında “hızlı, dengeli ve sürdürülebilir kalkınma” anlayışı esas alınmıştır.

Ülkemiz nüfusunun yaklaşık %10’unu oluşturan orman köylülerinin gelir seviyesi çok düşüktür. Bu durum ormanlar üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu olumsuz etkileri azaltmak, orman köylüsünün sosyal ve ekonomik gelişimini sağlamak için ilk defa 1957 yılında Orman Genel Müdürlüğü (OGM) bünyesinde “Köy Kalkınma Şubesi” kurulmuştur. Bu şube 1964 yılında “Orman Köyleri Kalkındırma Dairesi” olarak Köy İşleri Bakanlığına bağlanmış ve 1971 yılı sonunda kapatılmıştır. Kazanılan bilgi ve deneyimlere dayanarak 1970 yılında Orman Bakanlığına bağlı Orman ve Köy İlişkileri (ORKÖY) Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1973 yılında 6831 sayılı Orman Kanununda yapılan değişiklikle

ORKÖY'e finansman kaynağı oluşturulmuştur. 1974 yılında da Orman Köyleri Kalkındırma Fonu Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesiyle etüt, plan ve projelerin hazırlanması ve ülke düzeyinde uygulama birimlerinin kurulması çabalarına girişilmiştir. Bu dönemde ORKÖY kuruluşunu tamamlamış, ilçe bazında köy kalkınma planları yaparak çok önemli çalışmalar başlatılmıştır. Ancak ORKÖY, 1982 yılında Daire Başkanlığı düzeyine indirilerek OGM'ye bağlanmış, daha sonra 1984 yılında kapatılarak görevleri *Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığında Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğüne* devredilmiştir [6].

ORKÖY'ün ormancılık dışında yer alan bir kurum içerisinde görev yapmaya başlamasıyla, 1970'deki kuruluş temelinden sapmalar olmuştur. Etüt ve envanter çalışmaları bir tarafa bırakılmış, uygulama süresi biten ya da revizyonu gereken *kalkınma planları* yenilenmemiştir. Orman köylüsü, ORKÖY'ün bu uygulamalardaki gerilemesinin nedenini anlamakta güçlük çekmiştir. Sonuç olarak ORKÖY, ormancılık dışı bir kurum içerisinde erimeye başlamıştır. 1991 yılında Orman Bakanlığının ikinci kez kuruluşu ile ORKÖY, Orman Bakanlığı çatısı altında yerini almıştır [7]. 2003 yılında Çevre ve Orman Bakanlığı kurulmuş ve ORKÖY Genel Müdürlük olarak bu bakanlığa bağlanmıştır. Taşrada il çevre ve orman müdürlükleri şeklinde hizmet vermiştir. 2011 yılında ORKÖY Genel Müdürlüğü kapatılarak, merkezde OGM bünyesinde daire başkanlığı, taşrada ise orman işletme müdürlükleri bünyesinde ORKÖY şeflikleri şeklinde örgütlenmiş ve halen görevlerini bu şekilde yerine getirmektedir.

ORKÖY'ün kuruluş amacı; *ormanların korunmasına, genişletilmesine, geliştirilmesine, işletilmesine ve orman köylülerinin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimlerine katkıda bulunmak için kalkınma havzalarında etüt, araştırma, plan, proje ve programlar hazırlamak, kredi ve yardım kaynaklarını en iyi şekilde kullanarak ekonomik güç, devlet-köylü işbirliği ve sosyal dayanışma sağlamak amacıyla kooperatiflerin kurulmasına ve faaliyetlerine yardımcı olmak ve böylece ormanlar üzerindeki olumsuz baskıları azaltmaktır* şeklinde ifade edilmektedir [6, 8].

Bugün itibarıyla ORKÖY; ormanların korunması, geliştirilmesi, genişletilmesi ve devamlılığının sağlanması, orman köylüsünün sosyal ve ekonomik durumunun iyileştirilmesi, ormanlar üzerindeki baskının azaltılması ve kırsal göçün önlenmesi amacıyla kalkınma havzalarında etüt, araştırma, plan ve projeler hazırlamak, bunları uygulamak, her türlü kredi ve yardım kaynaklarını bu hizmetlere yöneltmek ve ilgili kuruluşlarla iş birliği yapmak üzere faaliyette bulunan bir kuruluştur. Ayrıca ormancılık alanında faaliyet gösteren kooperatiflerin proje bazında desteklenmesi ile ürünlerin ulusal ve uluslararası pazarlarda değerlendirilmesi konularında araştırma ve danışmanlık hizmetleri vermek, orman köylerinde odun ve odun dışı orman ürünlerinin üretilmesini desteklemek ve bunlara dayalı sanayinin geliştirilmesine katkıda bulunmak görevleri de vardır [9].

Kuruluş yıllarında ORKÖY orman köylerinin sosyoekonomik yapısını geliştirmeyi amaçlayan çok yönlü ilçe kalkınma planları hazırlamıştır. ORKÖY, çok sayıda orman köyüne ekonomik ve sosyal amaçlı bireysel ve kooperatif kredisi, köy tüzel kişiliklerine karşılıksız yardım, alt yapı, istihdam ve köylülerin eğitimi olanağını sağlamıştır [10]. Teknik yardım, danışmanlık ve eğitim hizmetleri götürmüştür. Ancak, ORKÖY'ün tarihsel sürecinde yaşanan başarısız reorganizasyonlar ve kurumsal sorunlar hizmetlerin yerine getirmesine engel olmuştur. Her kapanış ve değişimde bünyesindeki personel çalışma alanından uzaklaşmış veya görevi değişmiştir. Konusunda uzman, çalışma alanını tanıyan ve o bölgeye uygun projeler geliştiren tecrübeli personelden yeterli düzeyde yararlanılamamış ve orman köyleri kendi dinamiklerine bırakılmıştır. Bunca soruna rağmen, ORKÖY orman köylerinin kalkındırılması gibi çok önemli bir görevi üstlenmiş, başarılı projelere imza atmış, sürdürülebilir kırsal kalkınmaya katkı sağlanmış ve bir marka olmuştur. Dolayısıyla tarihsel bir geçmişe ve gelecekle ilgili bir

misyona sahip olan ORKÖY'ün faaliyetlerinin sürdürülebilir kırsal kalkınma ve ormancılık çalışmaları üzerindeki etkilerinin incelenmesi gerekmektedir.

Türkiye'de kalkınmanın ve özellikle kırsal alandaki kalkınmanın incelenmesi, bunu etkileyen faktörlerin saptanması ve buna göre gerekli önlemlerin alınması önemlidir. Türkiye'de kırsal kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla özellikle orman köylerinin kalkındırılması konusunda bilgi toplamak ve orman-köy ilişkilerini geliştirmeye yönelik bazı araştırmalar yapılmıştır [6, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17]. Ancak orman köylerini kalkındırma çabalarını sürdürülebilir kırsal kalkınma ve ormancılık faaliyetleri açısından inceleyen fazla bir çalışma yoktur.

Bu çalışma; Samsun Orman İşletme Müdürlüğünde 2011-2015 döneminde ORKÖY faaliyetlerinin orman köylerinin kalkındırılması, ormancılık çalışmaları ve sürdürülebilir kırsal kalkınma üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla ele alınmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilerek ORKÖY faaliyetlerinin orman köylerini kalkındırmada, kırsal yoksulluğu azaltmada, göçü önlemede ve ormancılık çalışmaları (orman yetiştirme, erozyon ve mera çalışması, üretim ve orman suçları) üzerinde ne derece etkili ve başarılı olduğu belirlenmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırma alanı olarak ormancılık faaliyetlerinin yoğun olduğu Samsun Orman İşletme Müdürlüğü (SOİM) seçilmiştir. Samsun ilinin 17 ilçesi mevcut olup, SOİM Atakum, Canik, İlkadım, Tekkeköy, Çarşamba, Ayvacık, Salıpazarı, Terme, Kavak ve Asarcık ilçelerini kapsamaktadır. SOİM'nin genel alanı 402.475,40 ha'dır. Bunun 137.104,80 ha'ı ormanlık, 265.370,60 ha'ı açık alandır. Ormanlık alanın 119.511,50 ha'ı verimli, 17.593,30 ha'ı verimsiz ormandır. SOİM'nin alanı içinde olmasa bile, 2011 yılında ORKÖY'ün çalışma alanında olduğu için Havza ve Bafra ilçeleri de çalışmaya dahil edilmiştir.

Karadeniz Bölgesinde eğitim, sağlık, sanayi, ticaret, ulaşım ve ekonomi açılarından nispeten gelişmiş bir şehir olan Samsun, üçüncü derecede kalkınmış illerdendir. Aynı zamanda önemli bir liman şehri ve lojistik merkezidir. 2012 yılında büyükşehir belediyesi olmuş ve merkeze bağlı köyler, mahalleye dönüştürülmüştür. Ancak orman köylerinin Orman Kanunundan doğan hakları devam etmektedir.

Araştırmada; 2011-2015 dönemi SOİM ORKÖY birimi kayıtlarından elde edilen orman köylülerine yönelik ekonomik ve sosyal amaçlı krediler, bilgilendirme-bilinçlendirme, eğitim ve danışmanlık hizmetlerine ilişkin bilgiler ile işletme kayıtlarından elde edilen orman yetiştirme, erozyon ve mera çalışması, üretim ve orman suçlarına ilişkin bilgiler materyal olarak kullanılmıştır.

Ayrıca SOİM'de ORKÖY kredisi alan orman köylüsü sayısı (N=908 kişi) dikkate alınarak, sınırlı toplumlarda örnek büyüklüğünü veren formüle [18,19] göre, %10 örnekleme hatası (D) ile bulunan ve rastgeleme örnekleme yöntemine göre belirlenen 112 orman köylüsü (n) (asgari örnek büyüklüğü 88 bulunmuş, ancak 112 denek alınmıştır) üzerinde 19 sorudan oluşan bir anket uygulaması 2015 yılında gerçekleştirilmiştir. İlk 10 soru katılımcıların sosyoekonomik özellikleriyle, son 9 sorusu ise ORKÖY çalışmalarının değerlendirilmesiyle ilgilidir. Son 9 sorusu ORKÖY kredisi alan 112 orman köylüsü yanında, orman işletmesinde yönetici ve teknik eleman olarak çalışan 15 kişi üzerinde de uygulanmıştır.

Orman işletmesi ve ORKÖY kayıtlarından verilerin temini araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Anketler ORKÖY çalışanları tarafından yüz-yüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır. Elde edilen tüm veriler Microsoft Excel programı tabanlı olarak bilgisayara aktarılmış ve grafikler, çizelgeler ve istatistiksel analizler yardımıyla değerlendirilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. ORKÖY Tarafından Verilen Krediler

ORKÖY kredileri; ekonomik (fenni arıcılık, süt ve besi sığırcılığı, süt koyunculuğu, halıcılık kilimcilik, seracılık, bağcılık vb.) ve sosyal (dam örtüsü, ısıtma-pişirme, güneş enerjisi ile ısınma, dış cephe mantolama vb.) amaçlı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kredi bedelinin her yıl talimatla belirlenen miktarı (bu miktar 2011-2015 yıllarında %20 uygulanmıştır) hibe olarak verilmekte, geriye kalanı proje tipine göre değişmekle beraber belirli süre ödemesiz ve en fazla 7 yıl içinde düşük faizle geri ödemeli kredi şeklinde kullanılmaktadır [20]. Buna göre ORKÖY tarafından 2011-2015 döneminde verilen ekonomik ve sosyal amaçlı ferdi kredilerin yıllar, ilçeler ve köy bazında dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

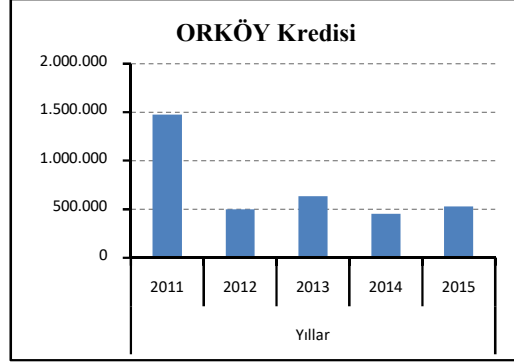
Tablo 1. Yıllar İtibariyle İlçe ve Köy Bazında ORKÖY Kredileri (2015 Yılı Fiyatlarıyla TL)^(*)

Yıl	İlçe	Köy	Ünite Sayısı	Kredi Türü	Kredi Miktarı
2011	Havza	Belalan, Yaylaçatı, Çakıralan, Çelikalın	28	Besi Sığırcılığı	650.540
	Bafra	Komşupınar, İğdir	10	Süt Koyunculuğu	235.190
	Havza	Ersandık, Karamişe Yukarısuz, Arslançayırı, Taşkaracaören, Şeyhler	118	Güneş Enerjisi	243.410
	Bafra	Terzili, Kuzalan, Ozan, Dikencik, Darboğaz	117	Güneş Enerjisi	242.370
	Tekkeköy	Yeşilyurt	50	Güneş Enerjisi	103.580
Toplam	3 İlçe	18 Köy	323		1.475.090
2012	Canık	Üçpınar, Düzören	29		54.056
	Tekkeköy	Yaylageriş, Sarıyurt	169		315.014
	Atakum	Özören	20	Güneş Enerjisi	37.280
	Çarşamba	Eğridere	25		46.600
	Salıpazarı	Karayonca	25		46.600
Toplam	5 İlçe	7 Köy	268		499.550
2013	Salıpazarı	Yayla, Konakören	23	Fenni Arıcılık	265.124
	Asarcık	Aydın	4	Besi Sığırcılığı	91.620
	İlkadım	Gürgendağ	5	Besi Sığırcılığı	114.526
	Atakum	Kayagüney	22	Güneş Enerjisi	39.749
	Salıpazarı	Tahnal, Esatçıftlığı	69	Güneş Enerjisi	124.669
Toplam	4 İlçe	7 Köy	123		635.688
2014	Salıpazarı	Tacalan, Fidancık, Esatçıftlığı, Tahnal	38	Fenni Arıcılık	451.325
Toplam	1 İlçe	4 Köy	38		451.325
2015	Salıpazarı	Kuşcuğaz, Karacaören, Y.Kestanepınarı	13	Fenni Arıcılık	162.500
	Ayvacık	Çamalan, Örencik, Yeşilpınar	12	Fenni Arıcılık	150.000
	Tekkeköy	Kıbarlar, Kerpiçli	131	Güneş Enerjisi	216.150
Toplam	3 İlçe	8 Köy	156		528.650
Genel Toplam	10 İlçe	43 Köy	908		3.590.303

* Parasal değerler TÜİK tarafından yayınlanan ve 2003 yılı =100 alınarak oluşturulan Yİ-ÜFE endeks tablosu kullanılarak 2015 yılına baliğ edilmiştir.

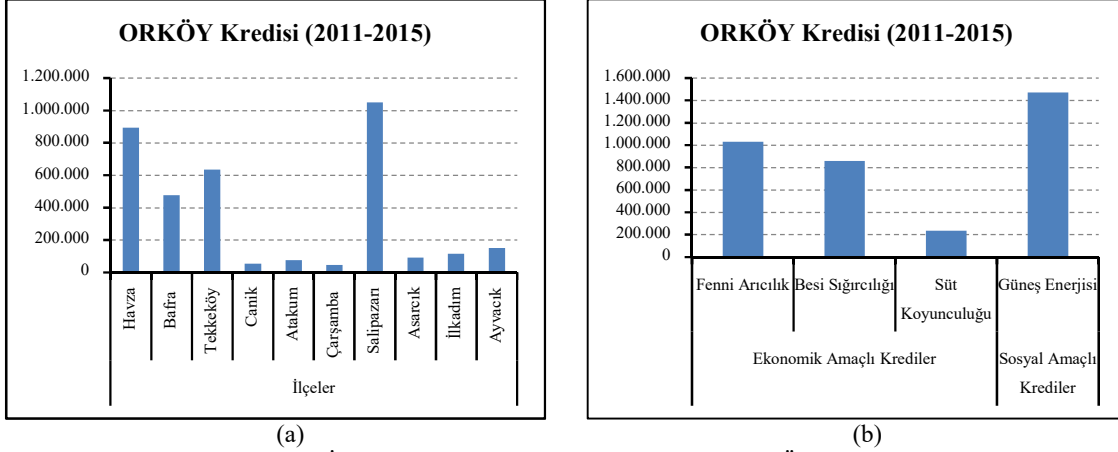
2011 yılında ekonomik amaçlı besi sığırcılığı ve süt koyunculuğu kredisi, sosyal amaçlı olarak da güneş enerjisi kredisi verilmiştir. Toplamda 3 ilçede, 18 adet köyde, 323 üniteye 1.475.090 TL kredi imkanı sağlanmıştır. 2012 yılında sadece sosyal amaçlı güneş enerjisi kredisi verilmiştir. Toplamda 5 ilçede, 7 adet köyde, 268 üniteye 499.550 TL kredi verilmiştir. Çarşamba, Salıpazarı, Tekkeköy ve Ayvacık ilçelerinde orman suçları oranının yüksek olması nedeniyle, kredi uygulamalarının çoğunluğu bu ilçelerde yapılmıştır. 2013 yılında, 4 ilçede ve 7 köyde 123 üniteye ekonomik ve sosyal amaçlı toplam 635.688 TL kredi verilmiştir. 2014 sadece 1 ilçedeki 4 köyde 38 üniteye 451.325 TL fenni arıcılık kredisi verilmiştir. 2015 yılında ise 3 ilçeye bağlı 8 köyde 156 üniteye 528.650 TL fenni arıcılık ve güneş enerjisi kredisi imkanı sağlanmıştır.

Samsun yöresinde 2011-2015 yılları arasında 5 yıllık periyotta 10 ilçeye bağlı 43 köyde 908 üniteye ekonomik ve sosyal amaçlı toplam 3.590.303 TL kredi verilmiştir. Yani ORKÖY yıllık ortalama 718.061 TL orman köylüsüne ekonomik katkı sağlamıştır. En fazla kredi 2011 yılında verilmiş, bunu sırasıyla 2013, 2015, 2012 ve 2014 yılları izlemiştir (Şekil 1).



Şekil 1. Samsun Yöresinde Yıllar itibariyle ORKÖY Kredileri

Beş yıllık sürede verilen ORKÖY kredilerinin ilçelere ve kredi türlerine göre dağılımı ise Şekil 2’de gösterilmiştir. Buna göre en fazla Salıpazarı (%29,25) ve Havza (%24,9) ilçelerine kredi verilmiş olup, bunu sırasıyla Tekkeköy (%17,68) ve Bafra (%13,30) ilçeleri izlemiştir (Şekil 2a). Aynı şekilde beş yıllık sürede verilen kredilerin 2.120.825 TL’si (%59) ekonomik amaçlı (fenni arıcılık, besi sığırcılığı ve süt koyuncululuğu) kredileridir. Geriye kalan 1.469.478 TL’si (%41) ise yakacak odun tüketimini ve ormanlar üzerindeki baskıyı azaltmak amacıyla verilen sosyal amaçlı (güneş enerjisi) kredisidir (Şekil 2b).



Şekil 2. İlçelere (a) ve Kredi Türlerine (b) Göre ORKÖY Kredileri

3.2. ORKÖY’ün Diğer Faaliyetleri

ORKÖY tarafından orman köylülerine yönelik yapılan bilgilendirme-bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre 5 yıllık periyotta toplamda 44 köyde 1198 adet bilgilendirme-bilinçlendirme ve eğitim faaliyeti gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2. ORKÖY’ün Bilgilendirme-Bilinçlendirme ve Eğitim Faaliyetleri

Faaliyet	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Bilgilendirme-Bilinçlendirme ve Eğitim Faaliyeti	18 köyde 665 adet	7 köyde 211 adet	7 köyde 128 adet	4 köyde 38 adet	8 köyde 156 adet	44 köyde 1198 adet

3.3. ORKÖY Kredisi Alanların Sosyoekonomik Özellikleri

ORKÖY kredisi alan 112 orman köylüsü üzerinde uygulanan anket çalışmasının ilk 10 sorusu yardımıyla elde edilen sosyoekonomik özelliklere ilişkin bulgular ve değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. ORKÖY Kredisi Alanların Bazı Sosyoekonomik Özellikleri

Özellik	Gruplar	Sayı	Yüzde	Ortalama (\bar{X})
Yaş	18-40	25	22	51 yıl
	41-50	23	21	
	51-64	47	42	
	≥65	17	15	
Hane Halkı Sayısı	1-2 kişi	30	27	4 kişi
	3-4 kişi	34	30	
	5-6 kişi	26	23	
	≥7	22	20	
Eğitim Durumu	1.Okuma-Yazma Bilmeyen	21	19	1,87 (İlköğretim Mezunu)
	2.İlköğretim	85	76	
	3.Lise	5	4	
	4.Üniversite	1	1	
Sosyal Güvence	1.Var	85	76	1,2 (Var)
	2.Yok	27	24	
Arazi Varlığı	0-5 da	25	22	14 da
	6-10 da	24	21	
	11-15 da	18	16	
	16-25 da	22	20	
	≥26 da	23	21	
Hayvan Varlığı	Yok	44	39	2,2 adet
	1-2 adet	29	26	
	3-4 adet	16	14	
	5-6 adet	10	9	
	≥7 adet	13	12	
Yıllık Gelir	000-10.000 TL	12	11	17.679 TL
	10.001-20.000 TL	67	60	
	20.001-30.000 TL	24	21	
	≥30.001 TL	9	8	
Yakacak Odun Tüketimi	1-5 ster	61	55	6 ster
	6-10 ster	33	29	
	11-15 ster	8	7	
	≥16 ster	10	9	
Yıllık Yakacak Gideri	000-500 TL	87	78	354 TL
	501-750 TL	13	12	
	751-1000 TL	10	9	
	≥1001 TL	1	1	
Ana Geçim Kaynağı	Tarım-Hayvancılık	103	92	Tarım- Hayvancılık
	Ormancılık	0	0	
	Diğer (maaş, kira geliri vb.)	9	8	

Katılımcıların yaş ortalaması 51 olup, %78'i 41 yaş ve üzerinde bulunmaktadır. Genç nüfusun oranı %22'dir. Hane halkı büyüklüğü ortalama 4 kişi olup, %57'sinin hane halkı 5 kişiden azdır. Buna göre ülkemizdeki kırsaldan kentsele göç olgusunun, genç nüfusu büyük kentlere taşıdığı gerçeği Samsun yöresinde de görülmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%76) ilköğretim mezunudur ve %19'u okuma-yazma bilmemektedir. Lise ve üzeri eğitime sahip olma oranı %5 gibi düşük bir düzeydedir. %76'sının sosyal güvencesi varken, %24'ünün sosyal güvencesi yoktur. Kredi alan orman köylüleri arazi varlığı açısından fakirdirler. 10 dekar ve altında olanların oranı %43'tür ve genellikle küçük ölçekli arazi işletmesi görünümündedirler. Ortalama arazi büyüklüğü 14

dekarıdır. Köylüler hayvan varlığı bakımından da fakirdir Hane başına hayvan sayısı ortalama 2,2'dir. %39'u kırsal alanda yaşamasına rağmen, hiç hayvan beslememektedir. %50'si ise 1-4 arasında hayvan beslemektedir. Orman köylülerinin yıllık ortalama geliri 17.679 TL olup, %71'inin yıllık ortalama geliri 20.000 TL'nin altındadır. Aylık ortalama hane geliri 1.473 TL'dir. Yani orman köylüleri asgari ücret düzeyinde bir gelire sahip olup, yoksul insanlardır.

Orman köylülerinin yıllık yakacak odun tüketimi 6 sterdir. %55'i 5 ster ve daha az odun tüketmektedir. Orman köylüsü, 6831 sayılı Orman Kanunundan doğan hakları sebebiyle düşük bedelle orman işletmesinden temin ettiği yakacak odun için yıllık ortalama 354 TL ödemektedir. Yani 1 ster için 59 TL (354/6) harcamaktadır. Oysa 6 ster odunun piyasadan temin edilmesi halinde, 6x185 TL=1.110 TL (1 ster odunun piyasa satış fiyatı 185 TL alınmıştır) ödemesi gerekmektedir. Bu durumda; orman işletmesi hane başına 1.110-354=756 TL/hane tüketici rantı ve toplamda 5 yıllık süre içerisinde 2015 fiyatlarıyla, 908 hane x 756 TL = 686.448 TL toplam rant veya sübvansiyon sağlamıştır. Diğer yandan, kırsal alanda azalan nüfus, çeşitlenen yakacak alternatifleri, odun temin etmede işgücü noksanlığı gibi nedenler odun tüketiminin azalmasına neden olmaktadır. Ancak sosyal amaçlı kredilerle odun tüketimi iyice azaltılmalıdır. Orman köylülerinin tamamına yakınının ana geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bu sektörler yeterince desteklenmediğinden kırsal alandaki göç nedeniyle, orman üretim işleri diğer illerden gelen işgücü ile karşılanmaktadır.

3.4. ORKÖY Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

Anket formunun ORKÖY çalışmalarının değerlendirilmesiyle ilgili olan son 9 sorusu hem ORKÖY kredisi alan 112 orman köylüsü hem de işletmede yönetici ve teknik eleman olarak çalışan 15 kişi üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar ve yapılan değerlendirmeler aşağıda açıklanmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. ORKÖY Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

Değerlendirme Ölçütleri	Köylüler	Yöneticiler	Genel
1 Genel olarak ORKÖY çalışmalarının etkenliği	2	3	Orta-İyi
2 ORKÖY çalışmalarından memnuniyet düzeyi	2	3	Orta- İyi
3 ORKÖY kredilerinin yeterliliği	2	2	Orta
4 ORKÖY bilgilendirme, bilinçlendirme ve danışmanlık hizmetlerinin yeterliliği	2	2	Orta
5 ORKÖY çalışmalarının kırsal kalkınmaya katkısı	2	3	Orta- İyi
6 ORKÖY çalışmalarının orman köylülerinin sosyoekonomik yapısına katkısı	2	3	Orta- İyi
7 ORKÖY çalışmalarının göçü önlemeye katkısı	2	2	Orta
8 ORKÖY çalışmalarının işsizliği önlemeye katkısı	1	1	Zayıf
9 ORKÖY çalışmalarının ormanların korunmasına ve sürdürülebilir orman yönetimine katkısı	2	2	Orta

1= Zayıf (%25), 2= Orta (%50), 3= İyi (%75), 4= Pekiyi (%100)

Orman köylüleri ORKÖY faaliyetlerinin yeterliliğini, kırsal kalkınmaya etkisini orman köylülerinin sosyoekonomik ormanların korunmasına ve sürdürülebilir orman yönetimine katkısını “orta” şeklinde değerlendirirken, işletme yöneticileri “orta-iyi” düzeyde değerlendirmiştir. Ancak her iki grup ORKÖY çalışmalarının işsizliği önlemeye katkısının zayıf olduğunu ifade etmiştir.

3.5. ORKÖY Faaliyetlerinin Ormancılık Çalışmaları Üzerindeki Etkisi

ORKÖY faaliyetlerinin ormancılık çalışmalarıyla olan ilişkisini sayısal olarak açıklamak ve dolayısıyla ormancılık çalışmaları üzerindeki etkisini belirlemek için Tablo 5 oluşturulmuştur.

Tablo 5. Yıllar İtibariyle Ormancılık ve ORKÖY Faaliyetleri

Faaliyet	2011	2012	2013	2014	2105	Toplam		
Orman Yetiştirme (ha)	1	Ağaçlandırma- Gençleştirme	1299	730	417	678,7	819	3943,7
	2	Gençlik-Kültür Bakımı	428	474	285	464	80	1731
	3	Koruya Tahvil	1616	1325	492	1661	1720	6814
	4	Sıklık Bakımı-İlk Aralama	739	2016	1220	2509	2395	8879
	5	Erozyon-Mera Islahı	0	282	820	983	990	3075
Toplam (X1)		4082	4827	3234	6295,7	6004	24442,7	
Üretim (m ³)	6	Yapacak	276984,4	85930,74	54207,97	97096,28	78987,25	593206,6
	7	Yakacak	31189,2	23558,5	32057,2	24709,3	28611,8	140126
	8	Dikili Ağaç Satışı	9964,17	4778,35	12105,68	12386,31	13291,75	52526,26
Toplam (X2)		318137,8	114267,6	98370,85	134191,9	120890,8	785858,9	
Orman Suçları (Adet)	9	Kesme-Nakil-Bulundurma-Sarf	105	194	181	174	131	785
	10	Açma-Yerleşme-İşgal-Faydalanma	46	76	96	88	75	381
	11	Diğer suçlar	4	8	2	0	0	14
Toplam (X3)		155	278	279	262	208	1182	
ORKÖY Faaliyeti	X4	Bilgilendirme-Bilinçlendirme ve Eğitim Faaliyeti (Adet)	665	211	128	38	156	1198
	X5	Verilen Kredi Miktarı (TL)	1.475.090	499.550	635.688	451.325	528.650	3.590.303

Bu tabloda ormancılık faaliyetleri; *orman yetiştirme (X1)*, *üretim (X2)* ve *orman suçları (X3)* şeklinde üç ana ve 11 alt başlıkta, ORKÖY faaliyetleri de iki alt başlıkta (X4 ve X5) toplanmış ve korelasyon analiziyle ilişkileri incelenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. ORKÖY Faaliyetleri ile Ormancılık Çalışmalarının İlişkisi

Değişken	Orman Yetiştirme (X1)	Üretim (X2)	Orman Suçları (X3)	ORKÖY Bilgilendirme (X4)	ORKÖY Kredisi (X5)
Orman Yetiştirme (X1)	1,00	-0,22	-0,01	-0,42	-0,48
Üretim (X2)		1,00	-0,86	0,94*	0,96*
Orman Suçları (X3)			1,00	-0,82	-0,82
ORKÖY Bilgilendirme (X4)				1,00	0,97**
ORKÖY Kredisi (X5)					1,00

*0,05 güven düzeyinde anlamlı; **0,01 güven düzeyinde anlamlı

ORKÖY bilgilendirme-bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri ve ORKÖY'ün verdiği kredi miktarı ile odun üretim çalışmaları arasında 0,05 güven düzeyinde anlamlı pozitif ilişkiler ($r=0,94^*$; $r=0,96^*$) bulunmuştur. Yani ORKÖY'ün orman köylülerine yönelik bilgilendirme-bilinçlendirme ve eğitim faaliyeti ile verilen kredilerin miktarı arttıkça orman işletmesi üzerindeki sosyal baskılar azalmakta ve odun üretim miktarı ile verimliliği artmaktadır. ORKÖY faaliyetleri ile orman yetiştirme ve orman suçları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Diğer yandan ORKÖY bilgilendirme-bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri ile verilen krediler arasında 0,01 güven düzeyinde anlamlı pozitif bir ilişkinin ($r=0,97^{**}$) olması, son derece doğaldır. Çünkü verilen kredi miktarı arttıkça bilgilendirme-bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri de ona paralel olarak artmaktadır.

4. Sonuçlar ve Öneriler

Samsun Orman İşletme Müdürlüğü ORKÖY kredileri bağlamında orman köylüsüne 2015 yılı fiyatlarıyla, yıllık yaklaşık olarak 718.061 TL kredi vermekte ve 137.290 TL yakacak odun rantı (sübvansiyonu) sağlamaktadır. Ayrıca ORKÖY 5 yıllık periyotta toplamda 44 köyde 1198 adet bilgilendirme-bilinçlendirme ve eğitim faaliyeti gerçekleştirilmiştir. ORKÖY kredilerinin %59'u ekonomik amaçlı (fenni arıcılık, besi sığırcılığı ve süt koyuncululuğu) olup, %41 ise yakacak odun tüketimini ve ormanlar üzerindeki baskıyı ve orman köylüsünün odun hammaddesine bağımlılığını azaltmak amacıyla verilen sosyal amaçlı (güneş enerjisi) kredidir.

Orman köylülerine verilen sosyal amaçlı krediler artırılarak, ormanlardan elde edilen yakacak odun tüketimi azaltılmalı ve güneş enerjisi üniteleri ormanların korunmasını sağlamak amacıyla yaygınlaştırılmalıdır.

ORKÖY kredisi alan orman köylülerinin yaş ortalaması 51 olup, büyük çoğunluğunun eğitim seviyesi düşüktür ve %19'u okuma-yazma bilmemektedir. Orman köylüleri hem gelir hem de arazi ve hayvan varlığı açısından fakirdir. Ana geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Çalışma alanındaki orman köylerinin ekonomik zorluklar içinde olduğu, işgücü olarak ormanda çalışmaya yeterli olmadıkları, ormana sadece yakacak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ormana müdahale ettikleri ve bu nedenle kesme suçunun fazla olduğu anlaşılmıştır.

Samsun yöresinde ORKÖY faaliyetlerinin yeterliliği, kırsal kalkınmaya ve orman köylülerinin sosyoekonomik yapısına, göçü önlemeye, ormanların korunmasına ve sürdürülebilir orman yönetimine etkisi “orta-iyi” düzeydedir. Ancak ORKÖY çalışmalarının işsizliği önlemeye katkısı zayıftır. ORKÖY'ün orman köylülerine yönelik bilgilendirme-bilinçlendirme ve eğitim faaliyeti ile verilen kredilerin miktarı arttıkça orman işletmesi üzerindeki sosyal baskılar azalmakta ve odun üretim miktarı ile verimliliği artmaktadır. Dolayısıyla ORKÖY'ün sürdürülebilir kırsal kalkınmada %50-75 oranında etkili ve başarılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Sürdürülebilir kırsal kalkınma için, orman köylüleri sürdürülebilir ormancılığın bir paydaşı olarak kabul edilip, yerinde kalkındırılması gerekmektedir. Aynı zamanda bu kesimin yoksulluğunu gidermek amacıyla geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi, kendi ihtiyacından fazlasını üreterek üretime katılması, pazar ve pazarlama sorunlarının çözülmesi sağlanmalıdır. Keza orman köylülerinin kalkındırılması amacıyla toprak tasarruf edici üretim tekniklerine, tarım ve hayvancılığa önem verilmelidir. Kırsal alanda ana geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olduğu için, kırsaldan kentsel alana yönelik göçün önlenmesi, doğal kaynaklar üzerindeki baskıların azaltılması ve sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanması amacıyla bu sektörlerin desteklenmesi önemlidir. Onun için orman köylerindeki tarım ve hayvancılığın desteklenmesi, bu amaçla kredi ve hibelerin artırılması ve ülke gerçekleriyle uyumlu tarım ve hayvancılık politikalarının izlenmesi gerekmektedir.

ORKÖY'ün proje üretme ve uygulamada en önemli eksikliği, uzman personelin bulunmamasıdır. Tarihsel süreç içerisinde sık sık anlamsız ve başarısız organizasyonlara uğrayan ve en son süreçte kapatılarak bütün çalışmaların OGM bünyesinden yürütülmesi pek çok sorunu (finansman, uyumlu çalışma vb.) da beraberinde getirmiştir. O nedenle, orman köylüsü için bir umut ışığı ve marka olan ORKÖY'ün tam anlamıyla hayata geçirilmesi, elaman ve finansman yönünden takviye edilerek genel müdürlük şeklinde örgütlenmesi ve güçlü bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Ayrıca iyi bir tanıtım, etkin proje üretimi ve başarılı projeler üreten bir kurum olmalıdır. Keza kırsal kalkınma sadece ORKÖY'ün olanaklarına ve sorumluluğuna bırakılmamalı, devletin topyekün olanaklarının, kurum ve kuruluşlarının sorumluluğunda olmalıdır.

Kaynaklar

- [1] Geray AU. Toplum, orman kaynakları, kültür ilişkileri. İÜ, Orman Fakültesi Dergisi, 1991, 41(1-2): 57-72.
- [2] Daşdemir İ. Orman Mühendisliği İçin Maliye. Bartın: BÜ, Orman Fakültesi, Üniversite Yayın No: 01, Fakülte Yayın No: 18, 2009, 141 s.
- [3] Yılmaz B, Daşdemir İ, Atmış E, Lise W. Factors affecting rural development in Turkey: Bartın case study. *Forest Policy and Economics*, 2010, 12 (4), pp. 239-249.

- [4] Geray AU. Ulusal Çevre Eylem Planı Orman Kaynakları Yönetimi. Ankara: DPT Yayını, 1998, 115 s.
- [5] DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejileri. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, 2006.
- [6] Çağlar Y. Türkiye’de Orman Köyleri ve Kalkındırılmasına Yönelik Etkinlikler. Ankara: MPM Yayın No: 340, 1986, 216 s.
- [7] Tolunay A, Korkmaz M. 35. kuruluş yılında ORKÖY. Antalya: I. Çevre ve Ormancılık Şurası, 22-24 Mart 2005, s.1575-1582.
- [8] Acun E. Aydın İli Köylerinin ve Özellikle Orman Köylerinin Kalkındırılmaları Üzerine Araştırmalar. İstanbul: İÜ, Orman Fakültesi Yayın No: 338, 1983, 256 s.
- [9] OGM (Orman Genel Müdürlüğü). Orman ve Köy İlişkileri Dairesi Başkanlığının Görevleri. <http://www.ogm.gov.tr/Baskanliklar/OrmanveKoyliskileri/Erisim:16.05.2016>.
- [10] OB (Orman Bakanlığı). I. Ormancılık Şurası Kararları. Ankara: OGM Basımevi, 1994, 399 s.
- [11] Yurt İ, Ergil G, Sevil HT. Orman Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu (Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması Raporu III). Ankara: DPT Yayın No:1071, 1971, 253 s.
- [12] Acun E, Geray AU. Orman Köylülerinin Kentleşmesi ve Orman-Köy İlişkileri (Safranbolu Örneği). İstanbul: İÜ, Orman Fakültesi Yayın No: 279, 1980, 85 s.
- [13] Daşdemir İ. Sarıkamış ve Oltu yöresindeki ormancılık kooperatiflerinin kırsal kalkınma ve bölge ormancılığı açısından değerlendirilmesi. Kastamonu: I. Ulusal Ormancılık Kooperatifleri Sempozyumu OR-KOOP Sempozyum Kitabı, 22-23 Mart 2002, s.107-128.
- [14] Yılmaz E. Mersin ili Çamlıyayla ilçesine bağlı Sarıkavak köyünün sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı ile orman-halk ilişkileri. Tarsus: DOA Dergisi, Sayı 9, 2003, s.67-93.
- [15] Önal P, Bekiroğlu S. Orman köylerinde ORKÖY tarafından gerçekleştirilen köy kalkındırma projelerinin uygulama sonuçlarının araştırılması (Şile-İstanbul). *Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University, 2011, 61 (2): 53-66.*
- [16] Okutucu MA, Ersoy B, Ağyürek C, Bilgili A, Öksüz Ö. Güven M, Demir M. Erzurum İli Orman Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumunun Tespiti ve Kalkınmalarında Etkili Olan Faktörlerin İrdelenmesi. Erzurum: Doğu Anadolu Ormancılık Araştırma Enstitüsü, 01.8201 (2012/2014-2015) nolu projenin Sonuç Raporu (Yayınlanmamış), 2016, 106 s.
- [17] Çok N, Çoşgun U, Okur A, Ezberci E. ORKÖY Tarafından Orman Köylerine Verilen Kredilerin Uygulama Sonuçları (Elazığ Örneği). Elazığ: Güneydoğu Anadolu Ormancılık Araştırma Enstitüsü, 24.9401(2013-2015) nolu projenin Sonuç Raporu (Yayınlanmamış), 2016, 38 s.
- [18] Orhunbilge AN. Örneklem Yöntemleri ve Hipotez Testleri (Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş İkinci Baskı). İstanbul: Avcıol Basım ve Yayın, 2000, 420 s.
- [19] Daşdemir İ. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın (Basımda), 2016, 209 s.
- [20] ORKÖY. Orman Köylülerinin Desteklenmesine Ait Tamim. Ankara: Tamim No 7022, OGM, Orman ve Köy İlişkileri Dairesi Başkanlığı, 2016, 118 s.